

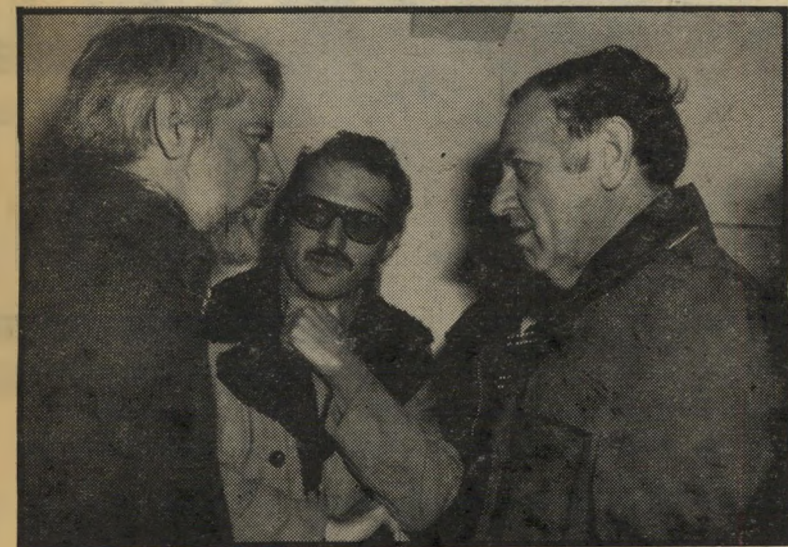
ענייני

נהגנו, בפרשה זו, על-פי מיטב הכללים של המוסר העיתונאי האזרחי. תפקידנו, כעיתון חופשי במדינה דמוקרטית, הוא לחקור חשדות של שחיתות וניצול-לרעה של אנשי-שררה, ולפרסם את הממצאים אם הם נראים לנו, על-פי מיטב שיקול-דעתנו, מוצדקים. תפקידו של איש-ציבור הוא לעמוד בביקורת זו, ולהשיב עליה. כל המבקשים לחסל את העיתונות החופשית, או לחפות על השחיתות במדינה, יפתחו עכשיו מן הסתם בציד-מכשפות נגדנו, תוך ניצול גורלו הטראגי של אברהם עופר. אני מודיע מראש שהשבועון הזה לא ישנה אף כהוא-זה את עקרונותיו, ותהיה ההסתה נגדנו כאשר תהיה.

אני מצטער על גורלו של עופר. מעולם לא היתה לי סינה נגד האיש. הייתי מוכן לעשות את הכל כדי למנוע ממנו לבצע את מעשהו הנורא. הכל — מילבד הבגידה בעקרונות שהם אבני-יסוד לחיים דמוקרטיים במדינה חופשית. במהלך אותה שיחה אחרונה שאלתי את עופר שאלה כנה: מדוע הוא שנוא כל-כך, על כלי-כך הרבה אנשים?

סיפרתי לו שמדי יום היו עוצרים אותי אורחים אלמוניים ברחוב, ושואלים אותי: „מתי תעלו על עופר?“ בדיוק ביום שלפני הפגישה, היום השישי, ניגש אלי אורח קשיש בבית-קפה, ושאל אותי ברוגז: „מדוע עזבתם את עופר?“ עניתי לו, בתמיחה, שהגיליון האחרון שלנו מכיל כתבה על עופר. האורח השיב: „זה לא מספיק!“

לעופר לא היתה תשובה. הוא רק ידע שהפך איכשהו סמל של המישטר, אשר האזרחים מתקוממים נגדו אחרי שנים של התבוננות חסרת-אונים בהסתבותיו. בעיני היה עופר — אם מותר להשתמש במלים שהפכו מליצה שדופה — „קורבן של המישטר“. המיפלגה שלו השחיתה את דורו. היא לא שלחה אותו לחייל לוחם במלחמת תש"ח, כאשר חוסן האופי של רבים וטובים, אלא הטילה עליו גיזב מינהלי בחיל-הים. היא לימדה אותו לעשות דברים פסולים, על גבול הפליליות, לשם גיוס כספים למיפלגה. היא הרגילה את בני הקבוצה לחיים נוחים, לחיים של קבלת פרוטקציה ומתן פרוטקציה. היא נטעה בלב חבריה הרגשה שהם שייכים למעמד מיוחס, שלו מותר הכל. אני משוכנע כי במיפלגה אחרת ובמישטר אחר היה אברהם עופר הופך למשטר-ציבור למיפת. היו לו כמה חכונות שהכשירו אותו למעמד כזה. הוא היה איש פיקח,

עופר עם אבנרי (באמצע: שזמה נקדימון)
„מדוע הם שונאים?“

בעל כושר ביצועי מובהק, אדם ללא גינוני-שררה מרגיזים, שאהב בדיחות. מבין 119 חברי הכנסת השביעית, היה אחד המעטים שהיה כדאי לגלגל עימם שיחה, לשמוע מפיהם הערכות על עניינים מעשיים, להחליף עימם הלצות.

אני נזכר, תוך כדי כתיבת הדברים, כי באותה שיחה אמר על עצמו: „אני יכולתי להיות שר-האוצר הטוב ביותר של מדינת-ישראל. יש לי כל הכישרונות לכך. אני יודע להגות את העניינים. אני מכיר אותם הלכה למעשה. אבל אני לא אקבל עלי את התפקיד, גם אם יוצע לי. אני לא אהיה שר בממשלה הבאה. מה יש לי הרבה תחביבים אחרים. אני מתעניין באומנות. בכלל, רציתי להיות במאי תיאטרון, ואילו לא נגרסתי בגיל צעיר לחיים הפוליטיים, הייתי בוודאי הופך במאי. לא אשתעמם!“

לא היתה זאת, באובני, יומרה ריקה. אני משוכנע שעופר יכול היה להיות שר-אוצר טוב — אלא שלא הרסה בו המיפלגה את הדבקות בערכים מוחלטים.

רייעבר, היה משהו מיוחד מאד בעיתוי של אותה פגישה בבית זיכרוני. אותו יום, ה-18 בדצמבר, החליט יצחק רבין, סופית, לפטר את שרי המפד"ל.

בדבריו בשיחה, הציג עופר את עצמו כחבר הנאמנים העיקריים של יצחק רבין, כאיש המהווה מיכשול עיקרי מול נסיגתו של שימרון פרס להפילו.

אולם ברור לחלוטין כי באותו יום עדיין לא היה לעופר אף המושג הקלוש ביותר על המהלך הצפוי של רבין. ברור לי, עתה, כי באותו מועד כבר היה עופר מחוץ למעגל מקבלי-ההחלטות בצמרת המדינה. אין ספק שעופר עצמו הבין זאת, למחרת היום, כאשר גילה רבין לחברי ממשלתו את החלטתו.

ייתכן שבאותו רגע נשבר עופר מבפנים. הוא הבין שאיבד את מקומו בצמרת. כאשר סגרה עליו לאחר-מכן החקירה המישטרית (ולא בעיקבות הגילויים של העולם הזה, אלא בעיקבות הגילויים שבאו במהלך חקירת ירדה, אשר ידלדלו, כנראה, שאין בו הכוח להתמודד עם התפוסכות החיים.

זהו כמובן, גילוי של חולשה. אדם חזק מתמודד עם גורלו ומתגבר. קהפוכות מחשלות את אופיו. ירדה פיתאמית אינה שוברת אותו. כדבריו של קפלינג, בשירו המפורסם — אם כל עולמו מתמוטט, הוא קם ובונה לו את עולמו מחדש. הכרתי, בחיי, הרבה אנשים נוקשים. רק מעטים מהם היו גם סימפאטיים. זואלי בכך היה טמון סוד חינו של אברהם עופר.

הוא לא היה אדם נוקשה. הוא היה אהוד, מפני שביסודו של דבר היה חלש. מפני שהיה אדם חלש, נכנע לפיתויים והשלים עם הפגמים של המישטר הקיים, שבו עלה לגדולה. מפני שהיה אדם עדין, לא היה מסוגל להתמודד עם התוצאות, כאשר מלאו המעמסה של כישלון המישטר נפלה עליו.

מפני שהיה כזה, הפך במידה רבה שער-לעזאזל של המישטר, כשהוא נאלץ לשאת בחטאיהם של רבים שמיהרו לנטוש אותו בשעת-צרה.

חולשה אינה חטא. להיפך, לעיתים קרובות היא תכונה אהודה מאד. צר לי עליו, צר מאד.

אורי אבנרי

פני שבועיים וחצי טילפן אלי עורך-הדין אמנון זיכרוני, ושאל אותי אם אני מוכן להיפגש באופן פרטי וסודי עם אברהם עופר. הסכמתי ברצון.

הפגישה התקיימה בביתו של זיכרוני בגבעתיים, בשבת, בשעה 11.30 בבוקר. כשנכנסתי מצאתי את עופר מחייך, נינוח, כוסה בעצמו. דבר לא העיד עליו שהוא עתיד לשים קץ לחייו בעוד 16 יום.

לשנינו היה ברור מהו נושא הפגישה: סידרת-הכתבות שפורסמה במשך שישה השבועות שלפני-כן מעל עמודי העולם הזה, והקובלנה הפלילית שהגיש כתב העולם הזה, יגאל לביב, למישטר.

גילגלנו שיחה על הא ועל דא, סיפרתי לו כמה בדיחות המתהלכות בארץ על השחיתות, ניתחנו את מצב המיפלגות השונות, הערכנו את סיכוייהם של יגאל דיין ואריק שרון. מכיוון שעופר היה אחד המומחים הגדולים בארץ לענייני בחירות, היה זה מרתק להחליף עימו דיעות הערכות.

רק אז ניגשנו לעניין העיקרי.

לקוראים, שעצם הפגישה הסודית הזאת עשוי להדהים אותם, יש לומר כמה מילים על היחסים ששררו מזה שנים בין אברהם עופר לבין אמנון זיכרוני וביני. נפגשנו בכנסת השביעית, לפני-כן הכיר זיכרוני את עופר, כששניהם היו חברי ועדת-הבחינות המרכזית, נקשרה ביניהם ידידות, שהיתה מבוססת על הערכה הדדית של כישרונם אישיים. לאחר-מכן נקשרו יחסים דומים, קרובים קצת פחות, בין עופר וביני. היה זה טבעי בכנסת שבעידן גולדה, שבה היו היוגים מיעוט נרדף. למדתי להעריך את עופר, כאשר היה לו העוז לקום בפומבי בכנסת, ולסתור את דבריה של גולדה מאיר, שהטילה או את מראה על הכל. אני התגרתי בגולדה מדי יום ביומו — אך בשביל איש מיפלגת-העבודה, כמו עופר, היה בכך סיכון אישי גדול יותר.

הכנסת היא מקום אינטימי. נפגשנו הרבה מאות פעמים באקראי, וגם לא באקראי, בחדרים צדדיים, במיסדרונות ובמיזנון. החלפנו דיעות זמידע. לא מעט הערכות מדיניות. שנתפרסמו מעל עמודים אלה, נעזרו במידע שמסר לנו, כשהיה המערך זקוק לק. שלי — דבר שקרה לא פעם, כשמספר הנוכחים היה מצומצם, או כשחלקים מן הקואליציה בגדו בממשלה — היה זה עופר שבא אלי או אל זיכרוני, כדי לשכנע אותנו שהעניין מחייב את הצבעתנו עם הממשלה.

כל אותו זמן לא היתה לנו כל אשלייה גבוי נאמנותו המוחלטת של עופר למיפלגתו שלו, ונכונותו לעשות למענה כל דבר כשר ובלתי-כשר, ואכן, עופר היה אחד מיוזמי הקנוניה העכורה נגדנו, שזכתה בתואר „חוק באדר-עופר“. התקפנו אותו בחריפות מעל במת הכנסת, ניהלנו נגדו מלחמת-גרילה פרלמנטרית עקשנית, אך היחסים האישיים בינינו החזיקו, איכשהו, מעמד.

היה זה עופר ששבר את החרם הכלכלי של מיפעלי ההסתדרות עלינו, שנמשך 22 שנים, ודאג שחברת שיוכ-עובדים תמסור מודעות להעולם הזה. על כך ספג גניפה פומבית מפי גולדה, אך הדבר לא הפסק. גם בעמד 18 של גיליון זה מתפרסמת מודעה של משרד-השיכון, שניתנה בעת שזופר היה עוד בין החיים.

אחרי שהוצאתי מן הכנסת, נמשכו היחסים בין עופר וזיכרוני. פעם אף הציע לי עופר לבדוק את האפשרות להוציא עיתון יומי חדש, משותף לו ולנו, בעריכתי, שישקף את הקו היוני ויילחם בעיתוני הימין הלאומני.

היה זה, איפוא, טבעי, שבצר לו פנה עופר אל אמנון זיכרוני, וביקש ממנו לבוא אל לישיבתו. זה היה ביום ו', 17 בדצמבר, הוא ביקש לשכנע את זיכרוני להפעיל את השפעתו על העולם הזה, כדי להפסיק את החקירה נגדו. לשם כך הביא נימוקים רבים. זיכרוני הציע לי: „למה לא תיפגש עם אבנרי עצמו, ותביא לפניו נימוקים אלה? אין לי שום סינה נגדו, ואין לי עניין גלוי לך עול“. כך נסתדרה אותה פגישה.

אחרי ההקדמה הנימוסית, זשתית קפה וויסקי, הציג לי עופר את השאלה שזכית לה: „מדוע אתם שורפים את היוגים?“

טענותיו של עופר היו, בערך, כך: „אני עמוד-התווך של מחנה-היוגים... אני המחסום האחרון העומד לפני גוש-אמונים... שימרון פרס מנסה לשבור אותי. הוא יודע שאם אפול, פתוחה לפניו הדרך... כשאתם מתקיפים אותי, אתם מקפירים את המדינה לידו פרס. וזה יהיה אסון למדינה... הנה, בעניין הפלסטיני אני האיש היחיד בממשלה המכריז בגלוי שהוא קרוב לדיעותיכם...“

הייתי מוכן לשאלה זו, כי היא הוצגה לי, כימעט באותן המלים, שבועיים לפני כן, על ידי אישיות בכירה מאד במדינה, עניתי לעופר כפי שעניתי לאותה אישיות:

„המאבק של העולם הזה בשחיתות אינו קשור בדיעותינו הפוליטיות. איננו יכולים להעניק לאדם חסינות בעניני שחיתות, אך מפני שדיעותינו הפוליטיות קרובות לשלנו, אין לנו שום עניין לשרת את שימרון פרס, ולא כל שכן להימצא בסירה אחת עם גושי אמונים. אבל המילחמה בשחיתות היא משימה העומדת לפני עצמה.“

בהמשך הדברים עבר עופר למישור אחר. הוא טען כי גילוינו — בעיקר על חלוקת דירות לבני-משפחה ולפרוטקציונרים — אינם נכונים. „יש לי הסבר לכל דירה שהילקת“, אמר. „יש בתיקים מיסמכים המסבירים מדוע זה היה מוצדק. אני עשיתי טובות לאנשים, מפני שזה הגיע להם מבחינה מוסרית. כל חיי עשיתי רק טובות, ועכשיו זה מתגמם בי.“

הוא השתמש במילים דומות מאד אלה שרשם מיכתבם האחרון, שנמצא ליד גופתו. הגבתי בהצעה: „תראה, לא כתבנו עדיין דברים סתמיים וכוללניים. כתבות העולם הזה היו כולן מורכבות מפרשות מסוימות, עם כל הפרטים והמיסמכים. אם טעינו, לדעתך, בפירוש הדברים — מדוע לא חסכתי את הצד שלך? אני מוכן להעמיד לרשותך כל מיספר של עמודים שתדרוש בשבועון, ותענה על כל פרשה לגופה, בפרוטרוט ובהרחבה.“

עופר אמר שהוא יוכל לעשות זאת רק אחרי שהעולם הזה יסיים את סידרת הכתבות. הודעתי לו שהגיליון האחרון שהופיע לפני הפגישה (העולם הזה 2050) כבר הכיל את מאמר-הסיכום של הסידרה („היועץ המישפטי צריך להתלטי“).

הוא הסכים להצעה, כוסם בנינו שהוא יכין תשובה בת שניים עד ארבעה עמודים בעיתון, כחתמת חברת שיוכ-עובדים, ובה פרט, על סמך התיקים, את גירסתו-שלו. זוא אמר שבדיקת המיסמכים בוודאי תארך שבועי-שבועיים, זוא נקבל את החומר.

בנימה זו נפרדנו, אחרי שיחה של קרוב לשלוש שעות. שמחתי שמצאנו פיתרון זביר והוגן. מאו מעטנו ממנו רק פעם אחת. באחד הימים טילפן עופר לזיכרוני, והיפנה את זשומת-לבו למיכתב של אנשי קריית-ארבע, שהופיע באחד העיתונים. נאמר בו שאנשי זקרייה יילחמו בו עדי-חורמה. כמה מזור שדווקא איש קריית-ארבע מצא את גופתו! היום אני שמח על שהפגישה היא נתקיימה, ושהגענו בה לסיכום כזה. לולא תקיימה, בוודאי היה מצפוני נקי פחות.